

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»

УДК 340.111

Саміло Г.О.

канд. юрид. наук, доц., НУ «Запорізька політехніка»

ЦІННОСТІ В СУЧАСНОМУ ПРАВІ

Право, як і будь-яке інше явище, створене людиною, володіє власним історичним, моральним, соціальним підґрунтям. Воно покликане охороняти та забезпечувати ті цінності, які були закладені в першооснову правової системи держави – Конституцію. Правова система кожної держави відповідає рівню розвитку, формам, принципам та характеру його суспільства, а також іншим важливим факторам, таким як віросповідання основної частини суспільства, звичаї, соціальні стереотипи, правовий менталітет та інші.

Розглянемо керівні ідеї природного права. Так, прихильники даного вчення стверджують, що право, як явище, виникає природним шляхом на певному етапі розвитку цивілізації та є невід’ємною складовою частиною людського ества. Законодавство існує лише для закріплення основних природних потреб суспільства, задля того, щоб повною мірою забезпечувати належні умови для життєдіяльності індивідів та розвитку суспільства. Природні засади праворозуміння ґрунтуються на постулатах інших наук, таких як еволюційна біологія, генетика, соціологія, психологія, та відкидають будь-які рамки стереотипного людського мислення, адже ніщо не може стати більш дієвим регулятором суспільних відносин, ніж ті закони, що склались природним шляхом.

Є кілька підходів до розуміння доктрини природного права. Загальноприйнятою є розуміння природного права або як сукупності моральних вимог, що протиставляються позитивному праву як антропоцентрична критична думка, або ж як основа законодавства, моральні устої якого виникають лише з моменту їх законодавчого офіційного закріплення.

Природне право, як явище, виникає стихійно, у вигляді нагромадження керівних ідей, думок, поглядів, і дістає закріплення перш за все в моральних принципах, звичаях, традиціях. Право в такому випадку розглядається як сукупність моральних установок, етичних принципів, загальноприйнятих вищих людських цінностей, що мають значення для життя і розвитку кожного окремого індивіда. Юридичне закріплення природних прав, на думку прихильників природного праворозуміння, не є необхідним, а в деяких випадках – зайвим.

Протилежним природному праву є позитивне право. Особливість позитивного права виступає в тому, що дане вчення визнається більш сучасним, ніж природне. Вважається, що позитивне право є пріоритетним видом праворозуміння в умовах державного режиму організації суспільства. Як відомо, держава існує задля забезпечення потреб суспільства, гарантує закріплення та охорону загальносоціальних цінностей та визначає людину як основну цінність, охороняти яку покликаний закон. Дане положення закріплено в Конституції України, яка проголошує, що людина, її життя, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Іншими словами, позитивне право можна визначити як сукупність актів, що приймаються законодавцем, тобто системою загальнообов'язкових норм, що встановлюються державою. Варто зазначити, що загальноприйняте поняття справедливості нечасто фігурує в позитивному праві. В залежності від форми правління та політичної системи країни, законодавець володіє прерогативою по-своєму трактувати поняття справедливості та оцінювати наявну нормативно-правову базу на відповідність принципам справедливості. В законодавстві авторитарних та тоталітарних країн дуже часто спекулюють поняттям «справедливість», але під час впровадження нормативних приписів в життя принципу справедливості не дотримуються.

Варто зазначити, що природне та позитивне право мають розглядатись як суміжні, пов'язані між собою поняття, адже природне право не може повною мірою реалізуватись без необхідного нормативного закріплення, а позитивне право в своїй основі повинно містити основні принципи та поняття природного права, а також його основні цінності.

В Україні у сучасний період, як і в більшості країн світу, відбувається переоцінка цінностей і здійснюється орієнтація політичного курсу держав на встановлення єдиних загальнолюдських принципів і стандартів, на їх природні засади, що є значущими для всього світового співтовариства. Такими цінностями є свобода, рівність, справедливість, демократія, а також цінності, що мають безпосереднє відношення до кожного громадянина – життя, здоров'я, честь, гідність. Право закріплює та охороняє усі ці цінності, при цьому воно само є суспільною цінністю, культурним та інтелектуальним надбанням людської цивілізації.

Звичайно, наша країна в даний час лише ступає на шлях становлення громадянського суспільства та розбудови правової держави, але, зважаючи на високий соціально-моральний розвиток, має всі необхідні основи для впровадження та дотримання даних ціннісних принципів. Іншим питанням

виступає необхідність подальших реформ задля створення дієвого механізму охорони та реалізації даних цінностей, а також законодавчого закріплення базисних основ та відповідальності за недотримання даного курсу, що дозволить підвищити рівень життя населення і регуляцію суспільних відносин в сферах як публічного, так і приватного права.

Сучасне розуміння права передбачає визнання людини найвищою соціальною цінністю, а забезпечення та реалізацію невід’ємних прав і свобод людини і громадянина – головною метою діяльності державної влади, яка реалізує свою компетенцію тільки в межах Конституції та законів України.